

JAK POSTĘPOWAĆ Z INWAZYJNYMI GATUNKAMI ROŚLIN

Co to są gatunki inwazyjne?

Są to gatunki obce w naszym kraju, najczęściej zawleczone przez człowieka z innych kontynentów, szybko i w sposób niekontrolowany rozszerzające swój zasięg występowania. Do najbardziej problematycznych gatunków na naszym obszarze należą rdestowce i kaukaskie barszcze.

Dlaczego gatunki inwazyjne są niebezpieczne ?

- Zmniejszają różnorodność biologiczną – wypierają gatunki rodzime, zastępują naturalną dla naszego kraju roślinność.
- Powodują degenerację gruntów, obniżają wysokość plonów.
- Ich likwidacja jest trudna pod względem finansowym i organizacyjnym, a także długoterminowa.
- Zwiększają ryzyko wystąpienia erozji wodnej - na zboczach i brzegach cieków mogą powodować osunięcia ziemi i zabieranie jej przez wodę.
- Obniżają wartość rekreacyjną obszarów oraz zmniejszają ich dostępność i drożność.
- Kaukaskie barszcze wytwarzają substancje, które podczas kontaktu ze skórą powodują pęcherze, opuchliznę i stany zapalne.

Materiał wykonany w ramach projektu CZ.11.4.120/0.0/0.0/16_013/0000662 pn.

„Jak postępować z gatunkami inwazyjnymi roślin na Hluczyńsku i w polskich gminach”

współfinansowanego ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego oraz z budżetu państwa RP w ramach „Funduszu Mikroprojektów 2014–2020 w Euroregionie Silesia” w Programie INTERREG V-A Republika Czeska – Polska

Rdestowce

Na naszym terytorium występują trzy gatunki rdestowców – rdestowiec ostrokończysty (*Reynoutria japonica*), rdestowiec sachaliński (*Reynoutria sachalinensis*) oraz rdestowiec czeski (*Reynoutria x bohemica*), będący mieszańcem pierwszych dwóch gatunków.

Skąd się wzięły?

Pochodzą z Azji Północno-Wschodniej, skąd zostały przywiezione do Europy w połowie XIX w. Były uprawiane i sprzedawane jako rośliny ozdobne do ogrodów i parków, skąd w sposób niekontrolowany rozprzestrzeniły się prawie po całej Europie. W okolicy objętej projektem występowanie rdestowca stwierdzono po raz pierwszy w 1935 r. koło Dolního Benešova.

Jak je rozpoznać?

W naszych warunkach rośliny osiągają wysokość 3–5 m. Rosną szybko, nawet 8 cm dziennie, niemal na wszystkich typach gleb.

Liście rdestowca ostrokończystego są mniejsze (długość 5–17 cm, szerokość 5–12 cm), blaszka jest okrągła do szerokotrójkatnej z uciętą nasadą. Liście są od spodu nieznacznie owłosione.

Rdestowiec sachaliński osiąga większą wysokość, ma również większe liście (długość 20–30 cm, szerokość 10–20 cm). Blaszka liściowa jest podłużnie jajowata, w górnej części zaokrąglona, u nasady głęboko sercowato wcięta. Liście pokryte są od spodu rozproszonym owłosieniem.

Łodygi są wzniesione, rozgałęzione, grube, puste w przekroju, często pokryte czerwonymi plamami.

Jak się rozmnażają?

Przede wszystkim wegetatywnie (z kłączy i pędów); do wytworzenia nowej rośliny wystarczy kawałek kłącza o wadze ok. 0,7 g. Głównymi drogami rozprzestrzeniania się są cieki wodne oraz pobocza dróg i linii kolejowych. Rdestowce można również znaleźć na terenach ruderalnych, brzegach lasów, łąkach, pastwiskach lub na terenach zabudowanych.

Jakie wyrządzają szkody?

Intensywnie się rozprzestrzeniają i wypierają rodzime gatunki, ograniczają lub uniemożliwiają użytkowanie gruntów, na zboczach i brzegach rzek powodują osuwanie się ziemi.

Kaukaskie barszcze

Na obszarze naszego kraju występują dwa gatunki KAUKASKICH BARSZCZY: barszcz Mantegazziego (*Heracleum mantegazzianum*) i barszcz Sosnowskiego (*Heracleum sosnowskyi*). Nieco podobnym, jednak osiągającym znacznie mniejsze rozmiary gatunkiem jest rodzimy barszcz zwyczajny (*Heracleum sphondylium*).

Skąd się wzięły?

Pochodzą z Kaukazu – z obszaru dzisiejszej Rosji, Gruzji, Armenii i Azerbejdżanu. Do Europy trafiły około 1890 r. Barszcz Sosnowskiego rośnie w znacznych ilościach w gminie Kietrz oraz sporadycznie po czeskiej stronie granicy.

Jak je rozpoznać?

Są to byliny, dorastające do wysokości nawet 5m. W pierwszym roku (lub latach) życia wytwarzają rozety liściowe i w tym stadium mogą trwać nawet do 3-5 i więcej lat. W sprzyjających warunkach wytwarzają łodygę z kwiatostanem. Łodyga jest podłużnie żebrowana, wewnątrz pusta, ku dołowi pokryta purpurowymi plamkami; osiąga średnicę do 10 cm. Liście są podzielone, osiągające długość 50–150 cm.

Jak się rozmnażają?

Za pomocą nasion roznoszonych przez wiatr, wodę, zwierzęta itp. Nasiona kiełkują wczesną wiosną, a młode siewki szybko przerastają większość rodzimych roślin. Z czasem powstają zwarte płyty barszczu, które uniemożliwiają rozwój innych roślin.

Jakie wyrządzają szkody?

Są to rośliny silnie inwazyjne, zwykle zajmują najpierw stanowiska ruderalne, a następnie rozprzestrzeniają się również na wilgotne i żyzne siedliska w okolicy, skąd stopniowo wypierają rodzime gatunki zielne. Stanowią duże zagrożenie dla zdrowia człowieka. Pędy i liście zawierają toksyczne furanokumaryny, które pod wpływem światła słonecznego powodują poważne poparzenia i pęcherze (oparzenia III stopnia). Poparzone miejsca są bardzo bolesne i trudno się goją, a ślady na skórze widoczne są przez kilka miesięcy, a nawet lat. W przypadku alergików kontakt z rośliną może nawet zakończyć się śmiercią. Opary powstałe podczas koszenia i ścinania roślin mogą powodować pieczenie gardła, zawroty głowy, nudności i łzawienie.

Unikaj kontaktu z tymi roślinami i powiadom o ich występowaniu lokalny samorząd.

Podczas zwalczania kaukaskich barszczy należy zadbać o odpowiednią odzież ochronną, rękawice, okulary i maskę oddechową. W przypadku kontaktu z sokiem roślin należy natychmiast obmyć skórę dużą ilością wody i zabezpieczyć przed dostępem światła słonecznego. Jeśli wystąpią oparzenia, bóle głowy, drżenia, zawroty głowy lub palenie oczu, należy natychmiast skonsultować się z lekarzem.

Jak przeciwdziałać rozprzestrzenianiu się rdestowców i kaukaskich barszczy?

- Nie wprowadzaj do swego otoczenia (nie sadź) rdestowców, barszczy i innych problematycznych gatunków roślin.
- Nie składuj biomasy i mas ziemnych w miejscach do tego nie przeznaczonych.
- Zgłoś w urządzenie gminy stanowiska rdestowców i kaukaskich barszczy.

Sposoby zwalczania rdestowców i kaukaskich barszczy

Wykopywanie

Rdestowce – Metoda mało skuteczna i możliwa do zastosowania jedynie na małych powierzchniach. Części nadziemne i korzenie należy spalić, a ziemię wywieźć na monitorowane wysypisko. Wykopywanie, przykrywanie i oranie większych powierzchni jest nieefektywne i wręcz pogarsza sytuację – rośliny rozprzestrzenia się z rozdrobnionych kłączy i pędów.

Kaukaskie barszcze – Metoda bardzo skuteczna na mniejszych powierzchniach. Wykopywanie lub przecinanie szyi korzeniowej (przy pomocy szpadła, motyki) na głębokości ok. 10 – 15 cm można prowadzić podczas całego sezonu, najlepiej przed wytworzeniem pędów kwiatostanowych (kwiecień - maj).

Koszenie i mulczowanie

Rdestowce – Koszenie należy prowadzić przynajmniej 6-8rotnie w ciągu roku, zanim rośliny osiągną wysokość 40 cm. Uzyskaną biomasę zaleca się spalić. Zabieg nie likwiduje populacji – po każdym koszeniu rdestowce odrastają. Mulczowanie może doprowadzić do jeszcze większego rozprzestrzenienia się roślin.

Kaukaskie barszcze – Koszenie należy prowadzić (przy użyciu kos ręcznych, kos spalinowych lub wykaszarek ciągnikowych) 2-4 razy rocznie (począwszy od maja), przed wytworzeniem kwiatów i nasion, najlepiej gdy rośliny osiągają wysokość ok. 50 cm. Zabieg należy powtarzać przez kolejne lata, jednak nie prowadzi on do całkowitej eliminacji inwazyjnych roślin.

Wypas

Rdestowce – Wypas powinien odbywać się przez długi okres czasu i być powtarzany co najmniej 3-4 razy w roku lub odbywać się nieprzerwanie. Zabieg należy rozpocząć wczesną wiosną (od kwietnia), przy czym prowadzi on do ograniczenia i osłabienia populacji rdestowców, ale nie do ich całkowitej eliminacji.

Kaukaskie barszcze – Wypasane mogą być zwierzęta (owce, kozy, bydło) o gęstej i ciemnej sierści. Zabieg należy rozpocząć wczesnie, gdy rośliny są nieduże (kwiecień - maj). Niedojady winny zostać skoszone, aby zapobiec wytworzeniu kwiatów i nasion. Wypas prowadzony przez kilka lat z rzędu powoduje stopniową redukcję populacji barszczy.

Metody chemiczne

Jest kilka metod chemicznego zwalczania gatunków inwazyjnych. Podczas stosowania środków ochrony roślin (herbicydy totalne i selektywne) należy przestrzegać przepisów prawa oraz zaleceń producenta, określonych w etykiecie preparatu. Nie jest możliwe wyeliminowanie rdestowców i kaukaskich barszczy w ciągu jednego sezonu – zabiegi należy powtarzać przez kilka lat z rzędu, a powierzchnie objęte zwalczaniem monitorować.

Rdestowce – Herbicydy należy aplikować na liście (oprysk) w okresie od sierpnia do września. Po 14-30 dniach należy przeprowadzić kontrolę powierzchni i powtórzyć zabieg na rośliny, które przeżyły. Opryski powtarzać przez kolejnych 3-5 lat. Na mniejszych powierzchniach można aplikować herbicydy bezpośrednio do łodygi (iniekcja).

Kaukaskie barszcze – Herbicydy aplikuje się na liście (oprysk) na przełomie kwietnia i maja, gdy rośliny są niewielkie i łatwo dostępne. Zabieg należy powtórzyć po 14-30 dniach. Na małych powierzchniach można mazać liście pędzlem lub zastosować iniekcję herbicydu do łodygi lub szyi korzeniowej.